

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВНЗ I-II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті проаналізовано позитивні дидактичні результати застосування різних видів тестових завдань з курсу історії України у ВНЗ культури і мистецтв I рівня акредитації. Розкрито такі моменти, як важливість і цілі застосування тестів, їх види, вимоги до їх розробки та проблемні питання, пов'язані із застосуванням тестування на сучасному етапі.

Ключові слова: тест, тестовий контроль, форми і види, матриця тесту, якість навчального процесу.

В статье проанализированы положительные дидактические результаты применения разных видов тестовых заданий из курса истории Украины в ВУЗ культуры и искусств I уровня аккредитации. Раскрыты такие моменты, как значимость и цели применения тестов, их виды, требования к их разработке и проблемные вопросы, связанные с применением тестирования на современном этапе.

Ключевые слова: тест, тестовый контроль, формы и виды, матрица теста, качество учебного процесса.

In this article positive didactic results of using different types of test assignments on history course at higher educational establishments of culture and art of 1st level of accreditation has been analyzed.

The author worked on and highlighted such moments as importance and purposes of using test assignments, its types, demands to its elaboration and questions connected with using of test assignments at modern stage of education.

Key words: test, test control, forms and types, test matrix, quality of educational process.

Українська вища школа має багаті національні досягнення та традиції, але сучасні процеси нашого входження у світовий простір, надання випускникам вищих навчальних закладів додаткової конкурентоспроможності потребують і доповнень в організацію діяльності таких закладів, у тому числі і впровадження нових підходів до організації навчального процесу.

Вже декілька років Міністерство освіти і науки України проводить заходи зі впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів такої системи його організації, яка у європейському просторі отримала назву Болонської [4, с. 6].

Ця система організації навчального процесу має низку необхідних складових. Одна з них – це система оцінювання знань студентів. Безумовно, головні питання при цьому: Як досягти найбільш об'єктивного оцінювання таких знань? Як зробити, щоб таке оцінювання виконувало основні

функції, в першу чергу, контролюючу й мотивуючу? У практиці немає ідеальних систем оцінювання, кожна з тих, яка використовується, має свої недоліки. Болонська модель застосовує таку систему оцінювання, в основі якої лежать так звані тестові завдання.

Тести як засоби різноманітних випробувань з'явилися, на думку вчених, понад чотири тисячі років тому. Науково доведено, що ще за часів Давньої Греції широко використовувалося тестування у вигляді різноманітних випробувань саме для вимірювання досягнутих учнями результатів навчання [6, с. 171].

Тести (від англ. test – іспит, випробування, дослід) – це завдання стандартної форми, за якими проводиться випробування для визначення певних характеристик особистості. Термін запровадив до вжитку у 1899 р. американський психолог Джеймс Кеттел (1860-1944 рр.), а тести

як прийом оцінювання почали застосовувати у Великобританії у 1864 р. [2, с. 297].

Історія запровадження тестових методів у систему освіти характеризується чергуванням періодів абсолютного невизнання тестів з етапами активного їх застосування в освітній практиці. Запровадження тестів як важливого засобу педагогічних вимірювань у систему освіти пов'язане з Е. Торндайком (1874-1949), якого вважають творцем педагогічних тестів.

Проблема контролю результатів навчання останнім часом активно досліджується педагогами, психологами, соціологами. У наукових розвідках І. Булах, М. Мруги, О. Мокрогуза, Г. Цехмістрової, В. Подшивалкіної, О. Захарової, А. Приходько, Н. Теплої відображено сучасні підходи до організації системного контролю навчальних досягнень студентів. Але, незважаючи на значну кількість робіт щодо контролю навчання, слід зауважити, що питання тестового контролю навчальних досягнень студентів досліджено недостатньо. Відсутні праці, у яких обґрунтовано докладні підходи щодо конструювання різнорівневих тестових завдань, не розроблено доступну для пересічного викладача-практика методику перевірки тестових завдань.

Метою даної публікації є теоретичне обґрунтування впровадження і використання тестування навчальних досягнень студентів у системі педагогічного контролю ВНЗ I-II рівнів акредитації. Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

- довести на конкретних прикладах, що тестування з історії України – міцний і об'єктивний засіб виявлення рівня знань та умінь студентів;
- розкрити переваги дидактичних тестів над традиційними методами контролю успішності.

Тестування дозволяє викладачеві здійснювати двосторонній зв'язок при вивченні окремих тем, встановити ступінь засвоєння теми чи розділу, змушує студентів більш глибоко сприймати суть питань, які вивчаються, бо тестування вимагає гнучкого мислення, розуміння матеріалу, а не його механічного заучування.

Так викладачі Миколаївського державного вищого училища культури активно використовують тестовий контроль при проведенні поточного, підсумкового контролю навчальних досягнень студентів, вхідного контролю на вступних випробуваннях. Але, на жаль, більшість викладачів інколи застосовують тести під час перевірки знань та умінь студентів, перевіряючи тільки нижні рівні засвоєння знань. Реконструктивний та творчий рівні володіння знаннями залишаються поза увагою викладачів.

Правильно складені тести не повинні вимагати великих затрат часу. Вони мають бути:

- однозначними – не допускати вільного тлумачення тестового завдання;
- правильними – виключати можливість формування багатозначних відповідей;
- відносно короткими – вимагати стислих відповідей;
- інформаційними та зручними – давати змогу здійснювати швидко обробку результатів [8, с. 29].

У процесі обробки тестів слід враховувати, наскільки вони відповідають запропонованим цілям навчання.

При складанні тестових або графічних тестових завдань необхідно дотримуватися деяких вимог і за необхідності супроводжувати їх інструкцією для виконання.

Тестові завдання мають різноманітні форми і види. У науково-педагогічній літературі вони класифікуються за різними критеріями.

Форми тестових завдань: *закрита форма* – простий вибір одноелементних відповідей; простий вибір багатоелементних відповідей; перехресний вибір одноелементних відповідей; перехресний вибір багатоелементних відповідей; тест-альтернатива; визначення причинної залежності; *відкрита форма* – завдання на заповнення пропусків; завдання на встановлення правильної послідовності; завдання на конструювання правильної відповіді [3, с. 105].

Тестування з історії України – міцний засіб виявлення рівня знань та умінь студентів, а саме перевірка: *знань*: часових і просторово-географічних координат історичних подій; змісту й учасників історичних подій; причин і наслідків історичних подій; фактів біографії та діяльності історичних осіб; змісту і напрямів діяльності історичних структур та організацій; змісту історичних джерел, документів, творів, пам'яток культури; авторства історичних джерел, документів, творів, пам'яток культури; змісту історичних понять і термінів тощо; *умінь*: орієнтуватися у хронології, відтворювати послідовність подій; класифікувати факти і явища, які визначають епоху; визначати головні проблеми різних історичних епох; визначати причини та наслідки історичних подій.

Так, складаючи тестові завдання до тем з курсу історії України, потрібно чітко пам'ятати про те, що кожне тестове завдання має перевірити відповідний рівень засвоєння знань, формування певних умінь та навчальних досягнень, які визначені програмними вимогами до конкретної теми.

Важливим кроком у процесі складання тесту є створення його матриці. Фахівці з питань сучасних методів і технологій педагогічного оцінювання І. Булах та М. Мруга підкреслюють, що «наявність матриці тесту є вихідною необхідною умовою, без виконання якої набрані тестові завдання не можуть називатися інструментом вимірювання, а отже, не можуть створити якісний тест. Вони залишаються набором окремих тестових завдань навіть тоді, коли ці тестові завдання якісні» [1, с. 39].

Отже, у тестових завданнях до відповідних тем матриця тесту структурується за двома осями:

- за змістовими модулями (відповідно до навчальної програми для студентів I-II рівнів акредитації);
- за когнітивним доменом (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання). Разом вони складають пізнавальну сферу і визначають рівень знань та інтелектуальних здібностей студентів. (У матриці вони

подаються як рівні засвоєння змісту навчальної теми).

Під час підготовки матеріалів для тестового контролю знань обов'язково додержуємося таких правил:

- не включаємо відповіді, неправильність яких студент не може обґрунтувати на момент тестування;
- неправильні відповіді будуємо на основі попередніх типових помилок, вони мають бути досить правдоподібними;
- правильні відповіді серед усіх запропонованих розміщуємо у випадковому порядку;
- намагаємося, щоб питання не повторювали формулювання підручника;
- відходимо від принципу, що покладений в основу створення тестових завдань – «ідеї про визначення обсягу знань як основного мірила компетентності студентів у навчанні» [7, с. 10]. Час оцінювати не кількісний показник знань студента, а здатність його самостійно здобувати, аналізувати і використовувати інформацію, вміння орієнтуватися не лише в історичному просторі, а й бути готовим до швидкої адаптації у будь-якому соціальному середовищі, вміти самореалізуватися як особистість.

Тестові завдання *закритої форми* розрізняються за принципом побудови відповіді. Вони складаються із запитальної частини і варіантів відповіді.

Одним із видів тестів закритої форми є завдання з альтернативними відповідями. Завдання передбачають наявність двох варіантів організації відповіді типу «так – ні»; «вірно – невірно». Це є форма завдання, що має деяке ствердження, котре студент повинен оцінити як справжнє чи помилкове.

Наприклад: Погодьтеся із наступним твердженням або заперечте його: селян-кріпаків з України, що брали участь у військових діях проти військ Наполеона I, указом російського імператора було звільнено від кріпацтва і переведено в козацький стан: 1) так, 2) ні.

Альтернативні завдання є дуже корисними, якщо потрібне тестування розуміння деякого матеріалу; більш докладна перевірка знань.

Основні недоліки альтернативних завдань: імовірність випадкового угадування правильної відповіді – 50 %, що впливає на загальні результати тестування, якщо тест є коротким; достатньо важко сформулювати ствердження, котрі мають неоднозначну відповідь [5, с. 10].

Завдання з простим вибором одноелементних відповідей. Завдання такого типу доцільно використовувати у тих випадках, коли необхідно перевірити вміння правильно відтворювати набуті знання. Воно складається з двох частин. В одній стисло і чітко формується запитання, а в іншій пропонується на вибір декілька відповідей, одна з яких є правильною.

Основні правила формулювання ефективних завдань наведеного типу: простота (завдання слід формулювати якомога простіше, наскільки можливо для точного розуміння, але й не

тривіальні); усі дистрактори (невірні варіанти відповідей) повинні бути схожі на правильні відповіді та привертати увагу відповідачів; із запропонованих декількох відповідей є правильною лише одна; для обрання правильної відповіді необхідно проаналізувати всі запропоновані.

Наприклад: Спосіб обробітку землі, при якому її інтенсивно використовували, а потім покидали до відновлення родючості, називався:

- a) перелоговою системою;
- b) двопіллям;
- c) трипіллям.

Різновидністю завдань тестів з простим одноелементним вибором є завдання, відповіді на які будуються за принципом класифікації; їх доцільно використовувати під час перевірки вміння вільно орієнтуватися у групі схожих понять, явищ, процесів тощо.

Наприклад: Значні групи археологічних пам'яток, знайдені на певній території, що збігаються у часі створення і мають низку спільних ознак, називають:

- a) археологічними шарами;
- b) археологічними культурами;
- c) речовими джерелами.

Тестові завдання, у відповідях яких застосовано принцип кумуляції, доцільно використовувати для перевірки повноти знань та умінь. Запитальна частина таких завдань в основному має порівняльний зміст: одна з декількох відповідей має бути найкращою, найбільш вірною, найбільш повною, такою, що частіше зустрічається.

Наприклад: До складу УРСР у 1939-1940 рр. увійшли:

- a) Східна Галичина, Західна Волинь;
- b) Східна Галичина, Західна Волинь, Північна Буковина;
- c) Східна Галичина, Західна Волинь, Північна Буковина, частина Бессарабії.

Основні переваги тестових завдань з множинним вибором: надійність, що пов'язана з відсутністю впливу суб'єктивних оцінок викладачів; легкість обробки результатів; зниження феномена угадування (імовірність – 1 : 5).

Завдання з перехресним вибором одноелементних відповідей перевіряє вміння студентів установлювати знання фактів, понять, взаємозв'язків тощо. Такі завдання, побудовані за принципом відповідності частин, мають складатися з двох паралельних колонок, де якомусь слову, символу чи фразі однієї колонки потрібно знайти правильну відповідність у другій колонці. Але Пол Клайне вказує, що список, з якого вибирають відповіді, повинен бути довшим від колонки запитань, оскільки інакше і завдання буде більш легким [5, с. 13].

Тестові завдання на відновлення відповідності частин поділяються на такі види:

- тестові завдання на відповідність;
- тестові завдання на порівняння і протиставлення;
- тестові завдання з множинними відповідями «вірно – невірно»;
- тестові завдання на визначення причинної залежності.

Кожний елемент у відповідній колонці нумерується цифрою або літерою.

Складаючи такі завдання, слід дотримуватися певних вимог: перелік елементів у лівій частині

повинен бути однорідним; кількість елементів може бути будь-якою, але бажано не більше п'яти; відповіді рекомендується розміщувати у логічній, алфавітній або хронологічній послідовності.

Наприклад: Встановіть відповідність:

a) I Литовський Статут	1) 1447 р.	a)	
b) II Литовський Статут	2) 1529 р.	b)	
c) III Литовський Статут	3) 1557 р.	c)	
d) «Устава на волоки»	4) 1566 р.	d)	
e) Привілей Казимира IV, який розширював права феодалів щодо селян	5) 1575 р.	e)	
	6) 1588 р.		

Завдання з перехресним вибором багатоеlementних відповідей перевіряє вміння узагальнювати, виділяти, застосовувати знання під час розв'язання практичних завдань. Кожному запитанню, що подане в першій частині, може відповідати

декілька відповідей у другій частині. Студент, який опрацьовує тестове завдання, аналізує запропонований матеріал, синтезує його та робить відповідні висновки.

Наприклад:

Наприклад: Встановіть відповідність:

a) Палеоліт	1) Давній кам'яний вік
b) Мезоліт	2) 10-7 тис. рр. до н. е.
c) Неоліт	3) Новий кам'яний вік
d) Енеоліт	4) 3 млн – 10 тис. рр. тому
	5) Середній кам'яний вік
	6) Мідно-кам'яний вік
	7) 4-3 тис. рр. до н. е.
	8) 3-1 тис. рр. до н. е.
	9) Бронзовий вік
	10) 6-4 тис. рр. до н. е.

a)	
b)	
c)	
d)	

Тестові завдання на визначення причинної залежності використовуються при необхідності перевірки розуміння певної причинної залежності між двома явищами.

Запитання складається так, що кожне з двох тверджень, пов'язаних сполучником «тому що»,

є повним і чітко сформульованим реченням. Студенту, що тестується, спочатку необхідно визначити, вірно чи невірно кожне з двох тверджень окремо, а лише потім, якщо обидва вірні, визначити, вірна чи невірна причинна залежність між ними.

<i>Приклад</i>			
Виберіть правильну відповідь за поданою нижче схемою та обведіть літеру:			
Відповідь	Твердження	Твердження 2	Зв'язок
A)	вірно	невірно	невірно
B)	невірно	невірно	вірно
C)	вірно	вірно	вірно
D)	вірно	невірно	вірно
E)	невірно	невірно	невірно
<i>Завдання:</i> У 1864 р. була проведена судова реформа, тому що дореформений суд залежав від адміністрації, був становим (тобто кожний стан мав свій окремий суд) і негласним (A; B; C; D; E).			

Тестові завдання *відкритого типу*, що передбачають вільні відповіді студентів, є завданнями без запропонованих варіантів відповідей і використовуються для виявлення знань, термінів, визначень, понять тощо. Студент, який тестується, виконує завдання за власним баченням. За змістом тестове завдання відкритого типу являє собою твердження з невідомою змінною.

Складання тестових завдань відкритого типу рекомендується розпочинати з постановки запитання, наприклад: – Хто був першим космонавтом незалежної України, який знаходився

на борту космічного корабля «Коламбія», котрий було запущено з території США у 1997 р.? Далі формується повна і правильна відповідь таким чином, щоб ключове слово (у даному випадку – у 1997 р. з території США) було на початку відповіді, а навчальний елемент, знання якого має бути перевірене, – у кінці: – У 1997 р. з території США було запущено космічний корабель «Коламбія», на борту якого знаходився перший космонавт незалежної України Л. Каденюк. З вірної відповіді вилучається відповідний навчальний елемент, і тестове завдання готове.

Наприклад: Доповніть речення. У 1997 р. з території США було запущено космічний корабель «Коламбія», на борту якого знаходився перший космонавт незалежної України (впишіть прізвище) _____.

Завдання на встановлення правильної послідовності. У таких завданнях слід вказати

Наприклад: Розставте події в хронологічній послідовності:

- a) Бій під Крутами;
- b) Ультиматум РНК Центральної Раді;
- c) III Універсал Центральної Раді;
- d) Лютнева революція в Росії;
- e) Повстання у Києві на заводі «Арсенал».

1)	
2)	
3)	
4)	
5)	

Завдання на конструювання правильної відповіді застосовується для перевірки знань і умінь, розуміння студентами сутності окремих понять, явищ, процесів, умінь вирішувати різні практичні завдання. У таких завданнях від студентів вимагається самостійно сформулювати відповідь, висловити власну думку, що відіграє важливу роль в оцінюванні. Це проблемні запитання, завдання творчого характеру.

Наприклад: Історик О. Субтельний вважає, що «всупереч своєму статусу другосортних громадян, українці в Польщі перебували в кращому політичному становищі, ніж їхні співвітчизники в СРСР». Чи згодні ви з цим твердженням? Аргументуйте свою відповідь.

Завдання на заповнення пропусків застосовується для перевірки знань історичних документів, подій або явищ. У таких завданнях від студентів вимагається правильно відтворити текст, заповнити відсутні фрагменти.

Наприклад: У роки _____ п'ятирічки розпочався _____ рух, пов'язаний з іменем _____. У серпні _____ року він застосував новий метод роботи, заснований на _____ виробничих операціях між _____ та _____.

Під час проведення тестування, коли перевіряється весь обсяг матеріалу з дисципліни,

порядок вирішення з відомим кінцевим результатом. Їх доцільно використовувати для тестування умінь та знань, правильної послідовності дій, прийомів, алгоритмів діяльності тощо. Студент, який тестується, повинен поставити порядкові номери компонентів дій, розміщених у вільному порядку, чи розмістити їх у правильній послідовності.

студенти показують об'єктивні знання. Це означає, що тестування є найоптимальнішим методом перевірки знань, і його потрібно ширше впроваджувати в навчальний процес. Саме при поєднанні ефективного управління пізнавальним процесом і систематичним тестуванням знань студентів досягається підвищення якості навчального процесу.

Отже, виходячи з вищенаведеного, можна зробити наступні висновки:

- результати тестування виявляють глибину знань студентів і можуть бути використані на всіх етапах засвоєння навчального матеріалу;
- навчальний матеріал, викладений у тестових завданнях, має інтеграційний зв'язок з іншими дисциплінами гуманітарного, соціально-економічного, а також професійно-орієнтованого циклів;
- тестовий контроль забезпечує можливість одночасного контролю великої аудиторії за умов відносно невеликих затрат часу на його проведення.

На жаль, формат публікації не дозволяє в повному обсязі розкрити всі аспекти проблеми, тому перспективи подальшого наукового пошуку слід пов'язувати з детальною розробкою методики підготовки різнорівневих тестових завдань та процедури проведення валідного тестового контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булах І.Є., Мруга М.Р. Створюємо якісний тест: Навч. посібник. – К.: Майстер-клас, 2006. – С. 39.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – С. 297-298.
3. Дуженков В.Д., Панасюк Т.І. Деякі аспекти методики складання тестових завдань // Організація навчально-виховного процесу: Досвід роботи вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. – В. 8. – 2006. – С. 104-109.
4. Свтух М., Волощук І. Методологічні засади трансформації вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Освіта України. – 2006. – № 85. – 14 листопада. – С. 6.
5. Методика розробки тестів об'єктивного контролю рівня освітньо-професійної підготовки студентів: Навчально-методичний посібник. – Одеса, 2005. – С. 5-20.
6. Мокрогуз О.П. Інноваційні технології на уроках історії. – Харків: Основа, 2007. – С. 171-185.
7. Приходько А. Тестове оцінювання на уроках історії // Історія в школі. – 2008. – № 2. – С. 6-12.
8. Тепла Н. Використання ситуаційних задач та тестування // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2007. – № 3. – С. 29-30.
9. Ямковий О.Ю. Тестове оцінювання в системі контролю навчальних досягнень студентів // Нові технології навчання. – 2009. – № 56. – С. 97-101.

Рецензенти: Паршук С.М., к.пед.н., доц.;
Кокошко Ф.І., к.і.н., доц.